

FRIČ, Pavol – VESELÝ, Arnošt (eds): **Riziková budúcnosť: Deväť scénárov vývoja českej spoločnosti**. Praha: MATFYZPRESS, vydavateľstvo Matematicko-fyzikálnej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe 2010. 96 s. ISBN 978-80-7378-110-1

Autoři scénářů: BALABÁN Miloš, BENÁČEK Vladimír, FRIČ Pavol, KLOUDOVÁ Jitka, NEKOLA Martin, NEKOLOVÁ Markéta, OCHRANA František, POTUČEK Martin, RAŠEK Antonín, VESELÝ Arnošt

Kniha kolektívu autorov Centra pre ekonomickú a sociálnu stratégiu CESES FSV Univerzity Karlovej v Prahe je aktuálnou odbornou publikáciou, ktorá dáva podnety na premýšľanie o možných alternatívnych budúcnostiach Českej republiky v období celosvetovo rastúcej nestability ekonomík a spoločností jednotlivých krajín.

Kniha obsahuje metodologické pojednanie o tvorbe alternatívnych scénárov a deväť možných alternatívnych scénárov budúceho vývoja Českej spoločnosti. Zaujímavá na knihe je jej štruktúra, ktorá pozostáva z metodologickej časti venovanej metóde tvorby scénárov a z časti, kde je táto metóda aplikovaná v podobe sady alternatívnych scénárov budúcnosti českej spoločnosti.

Editori publikácie Pavol Frič a Arnošt Veselý sa v úvodnej časti zaoberajú potrebou a spôsobmi premýšľania o budúcnosti. Ich cieľom, ako uvádzajú, je podnietiť čitateľov k vlastnému uvažovaniu o budúcnosti a o tom, ako by sa budúcnosť za určitých okolností mohla vyvíjať.

Arnošt Veselý v metodologickej časti publikácie, nazvanej *Metodológia písania scénárov*, uvádza stručné vymedzenie a charakteristiku tejto metódy, popisuje jej modernú históriu od obdobia druhej svetovej vojny a jednotlivé typy scénárov, doplnené prehľadnou typológiou scénárov budúcnosti. Ďalej popisuje proces tvorby

scénárov, kde jednotlivé kroky stručne charakterizuje.

Zaradenie tejto metodologickej časti hneď na úvod je veľmi vydareným krokom, pretože umožňuje pochopiť, čo to scénáre sú a akým spôsobom boli vytvorené scénáre, ktoré v knihe nasledujú. Čitateľ tak má možnosť pochopiť podstatu tvorby alternatívnych scénárov budúcnosti ako výkladu možných budúcností fiktívnym výkladom, ktorý sa môže naplniť v odlišnej podobe, ako aj skutočnosť, že pri jednotlivých alternatívnych scénároch budúcnosti nejde o presnú predpoveď, prognózu či popis budúceho možného vývoja.

Alternatívne scénáre budúceho vývoja tak môžu mať viac umelecký charakter z dôvodu lepšieho vnímania a pochopenia budúceho možného vývoja a môžu byť vytvorené na základe vedeckých analýz, simulácií a modelovania budúceho možného vývoja.

Pri podobných publikáciách, ktoré uvádzajú už iba výslednú podobu alternatívneho scénára, neraz za použitia umeleckých metód, čitateľ často považuje takéto scénáre iba za fikcie vytvorené autormi. Publikácia autorov CESES zaradením metodologickej časti pojednávajúcej o podstate postupu tvorby alternatívnych scénárov umožňuje vyhnúť sa takému chápaniu alternatívnych scénárov

a vidieť ich prepojenie s realitou ako možných alternatív jej budúceho vývoja.

Hlavná časť publikácie pozostáva z deviatich možných alternatívnych scenárov budúceho vývoja českej spoločnosti, z ktorých každý, okrem dvoch výnimiek, vytvoril iný autor, používajúci iný štýl a zaoberajúci sa inou problémovou oblasťou budúceho vývoja českej spoločnosti. Prezentovaných deväť scenárov tvorí spolu akúsi alternatívnu mapu budúceho možného vývoja českej spoločnosti, ktorú je možné modifikovať kombináciou vybraných scenárov z jednej problémovej oblasti s inými možnými scenármi budúceho vývoja z inej problémovej oblasti.

Prvý scenár autorov Pavla Friča a Vladimíra Benáčka nazvaný *Elity tvárou tvár vlekkej krízy* sa zaoberá budúcim možným vývojom elít českej republiky, kde autori využili svoj predošlý dlhoročný výskum elít českej spoločnosti a jeho výsledky sformulovali do podoby budúceho možného scenára. Tento scenár je postavený na zahrnutí prepojenia vývoja elít českej spoločnosti s následkami vlekkej krízy, ktorá bude vývoj týchto elít výrazne ovplyvňovať a zvýrazňovať ich nedostatky.

Druhý scenár *Štát na hojdačke*, ktorého autorom je vedúci CESES-u Martin Potůček, modeluje budúce možné problémy českej spoločnosti spojené so zmenou postavenia a funkcií štátu v procese transformácie a dáva podnet na uvažovanie o potrebe previazania štátu a ekonomiky a jeho možnostiach ovplyvňovať vývoj ekonomiky a spoločnosti v turbulentnom prostredí.

Tretí scenár autorov Františka Ochranu a Jitky Kloudovej, nazvaný *Problém kreatívnej spoločnosti v retrospektívnom*

pohľade, využíva koncept kreatívnej triedy amerického autora Richarda Floridu a ukazuje možné budúce problémy českej spoločnosti, ktoré ju môžu sprevádzať pri adaptácii, resp. odpovedi na globálnu výzvu vytvárania kreatívnej spoločnosti.

Vo štvrtom scenári, ktorý nazval *Dobré vzdelanie iba pre niekoho*, A. Veselý ukazuje budúce možné problémy, ktoré môžu v českej spoločnosti nastať v súvislosti s reformami vzdelávacích systémov a odlišným náhľadom postavenia a významu týchto systémov v EÚ a v Českej republike.

Martin Nekola a Markéta Nekolová v piatom scenári, ktorý nazvali *Reforma trhu práce: hľadanie rovnováhy v dobe krízy* ukazujú možný budúci vývoj na trhu práce v kontexte jeho reforiem a možný spôsob transformácie českej spoločnosti z dielne Európy k jej mozgu.

Autorom šiesteho scenára je opäť Martin Potůček, ktorý ho nazval *Spoločnosť sa štiepi*, ukazuje možné riziká budúceho vývoja českej spoločnosti v súvislosti s pokračujúcou diferenciaciou spoločnosti na báze zvyšovania sociálnych rozdielov s negatívnymi dôsledkami na súdržnosť spoločnosti. Ukazuje možný budúci vývoj spojený s resuscitáciou verejných služieb.

Antonín Rašek v siedmom scenári, nazvanom *Extrémizmus nastupuje*, ukazuje možný budúci vývoj českej spoločnosti v súvislosti s možným nástupom extrémizmu a jeho negatívnymi vplyvmi na spoločnosť a s jeho prepojením na pokračujúcu ekonomickú krízu a jej negatívnymi účinkami v politickej a sociálnej oblasti.

Ôsmy scenár *Mení sa klíma, mení sa spoločnosť*, ktorého autorkou je Zuzana

Drhová, hovorí o možných cestách ekologickej modernizácie a reakciách spoločnosti na prebiehajúce klimatické zmeny.

Posledný, deviaty scenár autorov Miloša Balabána a Antonína Raška, s názvom *Európa a Česko odvracajú energetický kolaps*, hovorí o možných cestách prekonávania energetickej krízy a načrtáva možné následky fiktívneho katastrofického scenára energetického *blackoutu* v Českej republike v roku 2018.

Záverom Martin Potůček kladie sériu otázok vzťahujúcich sa na možnú budúcnosť českej spoločnosti, ktoré majú podnieť čitateľov k uvažovaniu o budúcnosti.

Kniha kolektívu autorov CESES *Riziková budúcnosť* je inovatívnym knižným

počinom, ktorý je významným prínosom k modelovaniu alternatívnych budúcností českej spoločnosti. Autori sa originálne chopili problematiky tvorby scenárov a spôsob prezentácie publikovaných scenárov podnecuje čitateľa k uvažovaniu o svojej vlastnej budúcnosti i o budúcnosti českej spoločnosti. Navyše, CESES zverejnil celú publikáciu i jednotlivé scenáre na svojej webovej stránke a umožnil tak diskusiu širokej verejnosti k týmto scenárom.

Kniha môže slúžiť aj ako učebnica na vyučovanie scenárového myslenia a tvorby scenárov na školách všetkých úrovní a môže byť významnou pomôckou pre riadiacu sféru i orientáciu občana v turbulentnom prostredí meniacej sa spoločnosti.

*Eva Chovancová
Ivan Klinec
Ekonomický ústav SAV*